

A felsőházak és szenátusok.

III.

A magyar főrendiház multjáról.

Az ország főnemesei Szent-Istvántól napjainkig mindig nagy befolyást gyakoroltak hazánk politikai viszonyaira. Alkotmányunk arisztokratikus szervezetéből folyó volt, hogy a főnemesség kiváltságokkal láttatott el, a mi főleg abból állott, hogy a király tanácsában ugy az árpádházi fejedelmek, valamint a többi uralkodó családok alatt is a köznemességnél nagyobb befolyással bírtak. Ha visszatekintünk nemzeti multunkra, ott találjuk a Németújváriak, Csák Máték, Garák, Zrinyiek, Zápolyák, Szécsiek, Wesselényiek, Eszterházyak alakjait, a kik közül mindegyik részére fentartott a történelm egy-egy lapot.

És bár annak nyomára 1681-ig nem akadunk, hogy a főrendek mint elkülönített törvényhozó test, vagy gyűlés működött volna; mégis minden a mellett bizonyít, hogy a politikai súlypontot századokon át bírták és befolyásukat ugy a kormányzásban, mint a törvényhozó testületben érvényesítették.

Az 1681-iki országgyűléstől fogva azonban a főrendek külön táblánál tanácskoztak és a főrendiház ezóta, a követek táblájával együttesen képezte a törvényhozó testületet. Szervezete némi módosítással teljesen olyan volt, mint ma; tagjai: a zászlós urak, a születés szerinti főurak: egymint a hercegek, grófok és bárók, a róm. és görög kat. és görög keleti püspökök és érsekek és a főispánok. De a főrenditábla megalakulása után a törvényhozás súlypontja a rendeknél volt, ugy hogy gyakran előfordult, hogy egyes főrendiek az alsóházba választatták meg magukat.

Történelmünk keveset jegyzett fel a főrendiháznak régebbi szerepléséről; újabb időben azonban, különösen az 1823—1848-ig terjedő korszakban, a főrendiház élénk részt vett a törvényhozásban; noha igaz, hogy nagyobbára minden liberális mozgalmat akadályozott, ugy hogy már az 1832—36-iki országgyűlésen találjuk első nyomát ama nézetnek, hogy a főrendiház reformálandó, sőt néha oly ellentét volt a két tábla között, hogy a rendek táblája már-már elhatározta, hogy a főrendek melőzésével fordul a fejedelemhez. De hogy

igazságosak legyünk, meg kell említenünk azt is, hogy még abban a korszakban is kitünőségeket, sőt az ország vezéreit ott találjuk a főrendiházban. Ugyane korszakban ott látjuk Széchenyi István grófot, Wesselényi Miklós bárót, Eötvös József bárót, Zay Miklós grófot, a kik nemcsak hogy a főrendiházban uralkodott áramlattal küzdöttek, de a nemesség, sőt az egész ország egyuttal vezéreit tisztelte bennük.

Tudvalevő, hogy az 1848-iki országgyűlés ugyanakkor, a midőn egész alkotmányunkat reformálta és azt új alapokra fektette, a főrendiház kérdését érintetlenül hagyta. Szemere Bertalan megemlítette ugyan, hogy a főrendiház reformálandó, annak szükségét hangoztatta, gyakorlati eredménye azonban nem volt. És az 1867-ki országgyűlés is még mindig a rendi alkotmányon nyugvó főrendiházat találta. A multnak minden intézménye lerontatott és újakkal lón helyettesítve, a főrendiház azonban maradt ép abban a szervezetben, mint ezelőtt kétszáz évvel. Bár 1867 óta a trónbeszéd a tárgyalandó kérdések közé vette a főrendiházi reformot; ez hosszú ideig csak jámbor óhaj maradt, míg végre Tisza Kálmán 1884. évi november hó 20-án a ház elé terjesztette az erről szóló törvényjavaslatot, melynek főbb pontjai a következők: A főrendiház ezime ezentúl felsőház legyen. Tagjai lennének: a mánások, vagyis bárók, grófok, hercegek, ha földbirtokuk után 3000 frt egyenes állami adót fizetnek. A zászlós urak, a kúria és kir. tábla elnökei, a megyés püspökök, tizenhárom protestáns egyházfő és egy zsidó főpap vagy pedig valamely hitközségi előjáró.

A főispánok kimaradnak; de a tagok egyharmada a király által nevezendő ki. Végül tagjai a horvát-szlavon országbeli küldöttek.

A röpiratok és a napisajtó.

Eddigi cikkeinkben ismertettük a felsőházak szerkezetét, ismertettük az európai államférfiak véleményét e kérdésről, hogy azonban e kép teljes legyen, ismertetnünk kell a megjelent röpiratokat és a napisajtó nyilatkozatait. És ha mindezek csoportosítva lesznek az olvasó előtt, s a kérdés minden oldaláról meg lesz világítva, akkor elmondjuk saját nézetünket.

Mindenesetre feltűnő jelenség, hogy a

sajtó sokat, azt lehetne mondani kellettén túl foglalkozott a felsőházi reformmal. Van-nak kérdések, a melyeket a közönség sokkal fontosabbnak tart s daczára annak, mégis alig jut annyi idő azoknak megbeszélésére. Egy adóemelés, a mely a nemzet minden rétegében érezteti hatását, valamely közgazdasági reform, bármily nagy horejű legyen is, nem számíthat arra a figyelemre, melyben e kérdés minden körben részesül. Hogy a mánáskörök minde nekfelett érdeklődnek e reform iránt, az természetes; de hogy a nagy közönség minden rétegét is áthatja, hogy ezek érdeklődése semmivel se csekélyebb a mánásokénál, ez mindenesetre figyelemreméltó.

A felületes bíráló alig fogja megtalálni ez általános érdeklődés nyitját. Ha azonban nem maradunk a felszínen, hanem mélyebbre hatolunk, természetesnek, sőt szükségesnek fogjuk találni azt az érdeklődést, mely e reformmal szemben országszerte nyilatkozik.

Ismétlem, szükségesnek, mert az alkotmányi politika egyik legfontosabb kérdéséről van szó. Szó van a törvényhozás második feléről, melynek ha nincs is oly nagy aktiv politikai hatalma, mint a képviselőháznak; de mint korlátozó hatalom nagy és széles alapokra fektetett jogkörrel bír. Szó van amaz intézmény átalakításáról, mely történelmünkkel, nemzeti hagyományainkkal összeforrt, melynek minden intézkedése, minden lépése történelmünk egyik lapját képezi. Sőt szó van nemzetünk jövőjéről, mert, hogy milyenek lesznek alkotandó törvényeink, az csak ugy függ a képviselőháztól, mint az alakítandó felsőháztól, annál is inkább, mert mint tudjuk, az alkotandó felsőház kezdeményezési joggal is fog birni. E reform tehát oly fontos, annak számai oly elágazók, működési köre oly széles, annyi érdeket ölel fel, hogy semmisse lehet természetesebb, mint hogy egész Magyarország feszült érdekekkel várta a javaslat tárgyalását.

És hogy a nemzet oly élénk figyelemmel kíséri a javaslatot és foglalkozik a reformmal, az, eltekintve a tárgy fontosságától, a mellett bizonyít, hogy a nemzet politikai érzéke mindig fölébred, valahányszor egy valóban életbevágó kérdés kerül felszínre.

Van azonban ezenkívül egy más jelenség is és ez az, hogy nem létezik kérdés

melynek vitatásánál oly szétágazók volnának a vélemények, mint a felsőházi reformmal szemben. A hány röpirat fekszik előttünk, ugyanannyi a vélemény. Mind-egyiknek más felsőház kell. És nem lehet tagadni, hogy mindegyik vélemény mögött van egyuttal egy csoport, mely azt pártolja; a miből arra a következtetésre kell jutnunk, hogy e kérdés még teljesen meg nem érett. Kevés a közös pont, melyen a különböző vélemények találkozhatnak. De hogy igazságosak legyünk, ki kell jelentenünk, hogy van mégis egy közös pont, a melyben minden vélemény megegyezik, a melyet minden iránylat elfogad és ez az, hogy a kormány törvényjavaslata a cél-nak meg nem felel, mert a helyett, hogy e kérdést megoldaná, még inkább összekuszálja, a miből ismét azt kell következtetnünk, hogy ha a törvényjavaslat nem fog lényegesen módosíttatni, akkor ugy a képviselőházban, mint a főrendiházban oly sok oldaláról fog megtámadtatni, hogy abból vagy nem lesz törvény, vagy ha igen, — akkor annyi változáson fog átmenni, hogy a javaslatnak csak néhány foszlánya fog megmaradhatni a törvényben.

Lássuk azonban, mikép vélekednek a megjelent röpiratok és értekezések e kérdéstről.

Azok között, kik e kérdéstről irtak s egyuttal határozott javaslattal léptek fel, első sorban kell említenünk a főrendiház volt elnökét, *Szögyényi Marich Lászlót*, aki «Igénytelen nézetek a magyar főrendiház szervezéséről» című, 1882-ben kézirat-kép megjelent röpiratában a következő véleményét nyilvánítja:

A főrendiház czime «felsőház». Tagjai lennének első sorban az uralkodó család főhercegei, ha tizenhét éves életkorukat betöltötték s az országban ingatlannal bírnak, továbbá a zászlós urak, a megyés püspökök, a hitbizományok élvezői, ha legalább 3000 frt földadót fizetnek, minden mágnás család legidősebb tagja, ha 1000 frt adót fizet s az országban legalább félévig állandó lakhellyel bír, ha pedig a legidősebb nem bírna e kellékekkel, akkor a korra nézve utána következő gyakorolná e jogot; ha pedig a családban egy se volna ilyen, az esetben e család nem volna képviselve a felsőházban. Végre, történelmi jog alapján, a felsőházi joggal bírna tekintet nélkül a fennebbiekre nézve minden tízezer forint adót fizető mágnás. A főispánok, valamint a czimzetes püspökök kimaradnának, ellenben helyet foglalna két protestáns és egy unitárius főpap. Nem kevésbbé érdekes *Somssich Pál* javaslata, ki az 1882-iki «Pester Lloyd» ápril 5-iki számában a mintegy 150—180 tagból alakítandó felsőházat úgy véli szervezni, hogy azok egyharmadát a mágnások saját kö-

rükből válasszák; de szükséges, hogy a választandók mindegyike 32 éves, önálló s magyarországi születésű legyen s hogy tehermentes földbirtoka után legalább három ezer forint egyenes adót fizessen. Ha valamelyik elhalna vagy bármi módon üresedés állana be, helyébe a felsőház mágnásai maguk válasszanak új tagot s így esetről-esetre önmagukat egészítsék ki. Második harmada a képviselőház által választassék. Ezeknek azonban hasonló minősítéssel kell bírniok, mint a főrendek által választottaknak. Végül a felsőház harmadik harmadát a király nevezné ki, szükséges azonban, hogy a kinevezettek magyarországi születésű, legalább harminczkét éves, önálló s a közügyek terén érdemet szerzett honpolgárok legyenek.

Az imént idézetteknel több oldalról világítja meg e kérdést *Tóth Lőrincz* kúriai bíró «A magyar felsőház reformja» című akadémiai értekezésében. Az értekező mindenekelőtt a kérdést tárgyalja, helyes és szükséges-e a két kamarai rendszer, és miután csoportosította volt mindazokat az érveket, a melyek a felsőház szükségessége mellett szólnak, ismerteti az e téren kifejlődött magyar irodalmat, egyuttal kimondja, hogy a mily szükséges, hogy a mai főrendiház reformáltassék, ép oly szükséges, hogy e kérdés eszélyesen, hazai viszonyunkhoz mérten oldassék meg. Javaslata szerint a felsőház 300 tagból állana, egy harmad részben született főnemesekből, mágnásokból, kik saját tetszésük szerinti 100 tagot választanának maguk közül, másik harmadrészben a korona által élethossziglan kinevezettek közül, ezek közzé számíttatván a zászlós urak, a főpapok; harmadik harmadrészben a 86 törvényhatóság 86 választottjából, kiket a hatóságok képviselő bizottmányai szabadon választanának a megyék és városok tekintélyes s bizonyos magasabb kvalifikációval bíró lakosai közül, s 14 a törvény által kijelölt hivatal s intézet mindenkor elnökei vagy küldötteiből, kik hivataluknál fogva lennének felsőházi tagok.

Értekezésében különösen hangsúlyozza, hogy ha a főnemesek önmaguk közül választanak, sokkal jobban lesznek képviselve, mint ha a tagságot háromezer forint cenzushoz kötik; ha pedig a cenzus kikerülhetetlen volna, akkor ez lehetőleg mérsékelt legyen. Háromezer forint cenzus mellett — ugymond — nem ülhetett volna a felsőházban *Eötvös József* báró, *Kemény Zsigmond* báró, *Desseffy Aurél* gróf és nem ülhetnének ott, kevés kivétellel, Erdély kitünő fiai.

Az általa ajánlott választási módozat mellett remélni lehetne, hogy a magyar főnemesség képzett, művelt s tudomány és jellem dolgában kifogás alá nem eső tagjai

saját osztálybelieik által legjobban ismertetvén, a törvényhozó test tagjaivá megválasztatnának s a faj legkitünőbbjei intéznék a haza sorsát.

A választást hat évenként kívánja eszközölni, olyformán, hogy fele három évenként kilépne, mi e háznak nagyobb állandóságot adna, mint a milyennel a képviselőház bír; de egyszersmind lehetségessé tenné, hogy a feltünő jelesebb erők s tehetségek időnkint bevétethessenek, s azok, kik alkalmatosaknak nem találtnak, kimaradjanak.

A most elősoroltakkal szemben homlok-egyenest ellentétes állást foglal el *Pulszky Ferencz*, ki a «Pesti Napló» 1882-iki márczius 22-iki számában *Szögyényi Marich* javaslatát bírálva, azt egyenesen elítéli. Szerinte az legkevésbbé se volna haladást jelző reform és véleményét akképp összegezi, hogy a felsőház csak úgy felel meg céljának, ha a történelmi alap és hagyomány helyett a nagybirtokot képviseli, és kívánatosnak tartja, hogy a gazdag püspökök és mágnások mellett egyuttal ott üljenek a nagybirtokú zsidók is.

Ugyancsak a «Budapesti Szemle» folyóévi január havi számában «A felsőház kérdéséhez» cím alatt *Nagy Ernő* tárgyalja e kérdést s abból indul ki, hogy a vad állapotól fogva a civilizált korig, minden nép bír arisztokracziával, melyet azonban különböző kiváló tulajdonságok képviselnek és az ily értelemben vett arisztokraczia jogosultságát elismeri. A reformot illetőleg nem azt vizsgálja, hogy a főrendiház milyen alakítást igényel, hanem, hogy bír-e oly elemekkel, melyek a jelenlegi viszonyok között a felsőházban helyet nyerhetnek. A kérdésre igenlőleg válaszolva a főrendiházat szerinte a következő elemek képezik: a római kat. főpapság, az ország zászlósai, föltéve, hogy e méltóságok mindig a legképesebb hazafiaknak adatnak; a magyar főnemesség tagjai, ha hosszabb idő óta, például száz év óta bírnak nagy vagyonnal. A felsőház egyéb elemeit a kor arisztokratái, ilyenek a legmagasabb birói és katonai állások, továbbá az egyetemek, a magyar tudományos akadémia stb. stb. képezik.

Pártos Béla «A főrendiház reformja» című röpiratban nemcsak, hogy a kérdést tüzetesen taglalja; de irányával egyedül áll; mert a főrendiházat tisztán választási alapra kívánja fektetni.

A királyi kinevezést határozottan elítéli; szerinte «királyi kinevezés útján, a törvényhozó testület tagjává egyáltalán soha senki se válhassék. Így kívánja ezt a polgárok szabadságának jól felfogott érdeke, így a nemzetek természetes, elidegeníthetetlen és soha el nem évülő joga, s így ama lényeges elv tetteges keresztülvitele, hogy alkotmányos monarchiában a törvényhozó hatalom a nemzet

és fejedelme közt tényleg megosztott legyen». Mindezek folytán a választást pártolja és csak is ezután véli a nemzet akaratának megfelelő felsőház alakítását elérni. És miután utalt a felsőház történetére, a melyvel kapcsolatban néhány európai állam felsőházának szerkezetét is körvonalozza, ama nézetnek ad kifejezést, hogy se birtokot vagy nagy vagyont, sem ősök érdemeit vagy magas hivatalát, se tudományt vagy művészetet, se kereskedelmet vagy ipart, sem egyházi vagy közigazgatási érdeket nincs hivatva képviselni a magyar felsőház, hanem igenis az összes magyar nemzetet, még pedig oly formán, hogy nagyfontosságú föladatánál fogva egyes törvényhozási alkotványokat felülbírál, azokat vagy helyesli, módosítja, vagy hozzájuk nem járul. A születési arisztokráciát csak úgy mint a nagybirtokot a felsőházból kihagyatni kívánja. S nézeteit ezután a következőkben adja elő: Mindaz, ki képviselőnek választható, választható felsőházi tagnak is. Az az egyedüli megszorítás látszik indokoltnak a felsőházi tagra nézve, hogy szenátorokká a képviselőknél idősebb emberek választassanak meg általában véve.

Hogy ki legyen a választó, arra ekkép felel: Legcélszerűbb és legindokoltabb a felsőházi tagok választását az ország összes — megyei és városi törvényhatóságaira, mint az egész országot alkotó részekre bizni. «Az ekkép megválasztott testület neve «magyar felsőház» vagy «magyar felső kamara» lehet csak (ha tetszik «országos szenátus» is). Összeférhetetlenség és mentelmi tekintetben a népképviselőkre vonatkozó törvényeket a felsőházi tagokra kívánja kiterjeszteni és üléselésük tartama alatt napidíjjal, valamint évi lakbérrel látandók el.

«Saját elnökét, két alelnökét, jegyzőit és háznagyát az egybegyűlt felsőház maga választaná hat évi tartamra».

Ezekben ismertetjük Pártos művét, melyet «A felsőházi törvényjavaslatról» című, csak imént megjelent újabb röpirata követte. E röpiratban a kormány által benyújtott törvényjavaslatot bírálja és élénk, találó szinkekkel jellemzi a törvényjavaslatot, a melynek indokolása a történelmi alapot hangoztatja ugyan, de azért a szegény mágnásokat mégis kizárja a törvényhozás második házából.

Saját már ismertetett nézeteihez ragaszkodik; de kijelenti, hogy még a miniszteriális állásponton is kedvezőbben tervezhető a felsőház, még pedig a következőkép;

1. «A mágnások megmaradnak vagyontkülönbség nélkül, de csak azok bírnak tilésjoggal a házban, kik életük 40 éves korát betöltötték.

2. «Megmaradnak az érsekek s kivülök még 6 — 7 hivatal szerint legidősb

püspök; ujonnan nyernek jogot azok, kiket a törvényjavaslat említ, de csak 6 protestáns és az 1 izraelita.

3. «Megmaradnak az eddigi főméltóságok; (országbíró, tárnok stb.) hozzájuk csatlakozik a törvényjavaslat 3 főtörvényszéki jogásza közül 1, t. i. a kúria mindenkori elnöke és a tudomány, kereskedelem és ipar-egy-egy (ipsa lege) képviselője.

5. «A horvát-szlavon küldötteken kívül a föltétlenül és különbség nélkül kihagyandó főispánok helyett lenne 70 — 75 megyei s nagyobb városi választott tag a társadalom mindama rétegeiből, melyekből való egyéneket a választó közönség értelmes bizalma szenátorokul méltóknak, alkalmasaknak tart.

Egészen ellentétes állást foglal el az imént említett szerző nézeteivel «A felsőház reformja» című névtelen röpirat, a mely a felsőházat a zászlós urakon, a nádoron és a királyi család tagjain kívül, kizárólag kinevezett tagokból kívánja összealkotni. Előre is megjegyezzük, hogy ez rányt határozottan elítéljük, mert a kinevezett tagokból álló törvényhozó testületnek nincs hivatása, és alig hisszük, hogy legyen hazánkban párt, mely e nézetet helyeselje.

Az így alkotott felsőház, míg egyrésztől sem a nemzetet, se valamely osztályérdeket nem képviselhet: másrésztől nem volna egyéb, mint a kormány hatalmának mesterséges nevelése; a mi annál inkább elvetendő, mert Magyarországon már most is minden kormány oly hatalommal rendelkezik, hogy arról igenis lehetne szó, hogy e minden nap nagyobb arányokban terjeszkedő hatalom alkotmányos tényezőkkel korlátoztassék; de az, hogy az még inkább növeltessék, körülményeink között nem lehet feladata a józan politikának.

Egy kinevezett tagokból álló felsőház létezése szükségtelen; mert a mit ezek elvégeznének, azt rövidebb idő alatt végzi el a kormány, a mely felsőház különben se volna egyéb, mint a kormány alázas szolgálóiból összeállított gyülekezet.

Lássuk azonban, melyek a névtelen röpirat főpontjai?

Szerző a született törvényhozók állását megszüntetendőnek véli és ezek helyét a személyes érdem arisztokracziájával kívánja betölteni.

Miután kifejtette az állást, melyet a klérus az országban elfoglal, nézete oda irányul, hogy csak oly egyházi méltóságok bírhatsanak törvényhozói joggal, melyeknek egyházi megyéjük van.

A harmadik elemét képeznék a főrendiháznak némely méltóságok és főtisztségek személyesítői; ezek között első helyen említi a nádort, mely méltóság vissza volna

állítandó, oly minőségben, mely szerint az mint királyi helytartó szerepelne.

Ezenkívül tagjai lennének a felsőháznak a főszámvevőszék elnöke, a felsőbb bíróságok némely tagja, a budapesti főpolgármester, a fiumei kormányzó, a kik első rangú diplomáciai alkalmazásban voltak, továbbá mindama honpolgárok, kik akár a közös hadseregben, akár a honvédségben a tábornoki rangtól felfelé menő bármely rangfokozatot és állást foglaltak el.

E röpiratoktól különböző állást foglal el, Koroda Pálnak «A főrendiház kérdése» című értekezése, mely a «Szemle» hasábjain is megjelent. Szerző Szent-István korától napjainkig ismerteti a főrendiház közjogi állását és történetét. A nagy gonddal kidolgozott értekezés a törvényhozás súlypontját a felsőházban kívánja összpontosítani és a mult történetével igyekezik e nézetét erősíteni.

Egyébkint szerinte az ujjá szervezendő főrendiházban hely adandó a főpapságnak, csak hogy a törvényesen bevett vallások képviselői aránylagosan szintén helyet nyerjenek, de az összes felekezetek képviselői összevéve sem igényelhetnek annyi helyet, amennyivel jelenleg bír a főpapság, mert a szellemi arisztokracziának is tér adandó.

A vérségi arisztokracziához a szellem képezi a legrokonabb elemet. A legtekintélyesebb közművelődési intézetek tagjai, kik iránt bizonyos művészeti, vagy tudományos szerepkör betöltése méltán azt a vélelmet állapítja meg, hogy ők a szellemi arisztokráciát képviselik, foglalhatnak e czimen a felsőházban helyet.

Nem maradhat továbbá minden herceg, gróf és báró tagja, de minden családból az, kit legalkalmasabbnak tartanak a család politikai képviselőtére. Nem volna azonban szabad ama családokat mellőzni, melyek grófi, bárói vagy hercegi czimmal nem bírnak ugyan, de kimutatni képesek, hogy a magyar közjog szerint főnemesiek, mint az erdélyi főúri családok. A proletariátus kizárása tekintetéből szükséges volna az adó bizonyos minimumát megállapítani, mely nélkül ezen a czimen senki a főrendiház tagja nem lehet.»

«Kinevezés alapján csupán a hagyományos főtisztségek viselői maradhatnak a főrendiház tagjai, tehát az országbíró és a többi zászlós ur.»

Végül a főispánokat a törvényhatósági küldöttek által véli helyettesíthetőknak.

Meg kell említenünk egy most megjelent röpiratot, mely a czimzetes püspökök felsőházi joga mellett szólal fel. Ezeknek ebbeli jogát törvényeinkből származtatja le; kiemeli a magyar klérus hazafias érdemeit és a benyújtott törvényjavaslat amaz intézkedését, mely szerint a czim-

zetes püspökök kihagyandók a felsőházból, egyenes jogfelosztásnak nyilváníttja.

Trefort Ágoston miniszter röpiratával oly tüzetesen foglalkoztunk, hogy annak ujjolagos ismertetése ép e szempontnál fogva fölöslegessé válnék.

Megemlítjük azonban gróf Zichy Jenő «A felsőházi törvényjavaslatról» című *épen most megjelent* röpiratát, melyet a szerző Andrassy Gyula grófnak ajánl. A munka öt fejezetre van osztva, melyek mindegyikében a már ismertetett törvényjavaslat egyes pontjait tárgyalja. A törvényjavaslatot elfogadja, csupán azt a módosítást kívánja tételni, hogy a cenzus, különös tekintettel az erdélyi mágnásokra, 3000 frtról 2500 frtra szállíttassék le, továbbá, hogy az alakítandó felsőházban Budapest város főpolgármestere is helyet nyerjen. Ezek a főbb vonásai a sok jóakarattal kidolgozott röpiratnak.

A felsőházi javaslatról szóló vita a képviselőházban.

A ki a képviselőházi vitát figyelemmel kísérte, annak egy örvendetes tényről kellett meggyőződnie és ez az, hogy e vita oly magas színvonalon állott, a melyhez hasonlóra egykönnyen nem emlékezünk. Minden párt az érvek egész fegyvertárával lépett a küzdőterre. A történelem tanuságát, a mult tapasztalását, a logika következettségét és a szónoklás ékesszólását vitte a harcra minden párt és mindezek mellett el kell ismernünk azt is, hogy a személyeskedéstől lehetőleg menten, a komoly vitáknál szükséges tárgyilagossággal folyt.

És eltekintve a tárgy érdekességétől, főleg ennek a színvonalnak és modornak volt tulajdonítható az az általános érdeklődés, mellyel a vitát úgy a házon belül, mint azon kívül egész Magyarország a tárgy fontosságához méltó figyelemmel kísérte.

Pedig a nézetek eltérők voltak. Ugyanaz a sokoldalú nézeteltérés és különböző felfogás, a mely a sajtó terén előzőleg mutatkozott, hiven visszatükröződött a képviselőházban. Az alapra nézve, hogy a főrendiház reformálandó, az egész képviselőház egyetértett; de a mily egyhanguan találkoztak a nézetek e ponton, annyira elágaztak és szétfolytak arra a még fontosabb kérdésre nézve, hogy mikép, mily módon reformáltassék a felsőház.

Itt a hány párt volt, annyi volt a nézet. A kormánypárt természetesen, mint minden kérdésben, itt is követte mesterét, Tisza Kálmánt, és noha magában a «szabadelvű körben» nem hiányoztak egyesek, a kik a törvényjavaslatot elítélték, de nézetüket nyilvánosságra nem hozták, kivéve Zichy Jenő grófot, a ki az iránt tett indítványt, hogy a kinevezendő felsőházi tagokat a megyei bizottság ajánlja a kormánynak,

továbbá, hogy a budapesti polgármester is felvétessék a felsőházi tagok közzé. Ez az összes módosítás, mely a kormánypárt részéről ajánlatott, a nélkül, hogy az visszhangra talált volna. A javaslatot azonban, úgy a mint azt a kormánypárt betejestette, a többség pártolta, de fentartatott több szónok részéről a részletes vitánál némely betejesztendő módosítás. A szónokok közül figyelemreméltóbban szólottak az előadón és a miniszterelnökön kívül, Tisza Lajos gróf, Szontagh Pál, Gajáry Ödön, Keglevich István gróf, ki azonban inkább személyes polémiája, mint tárgyilagossági érvei által tűnt ki, beszéde életkülönösen Apponyi Albert gróf ellen fordítá. Jókai Mór, a ki ezuttal meg nem felelt ama várakozásnak, a melyet az egész ház beszédéhez szokott kötni, szokott elmésségével beszélt, úgy látszik azonban, hogy a kérdést alig tette komoly tanulmánya tárgyává. Beszéde ezuttal hatás nélküli volt. Nálánál figyelemreméltóbban szólott Hegedüs Sándor, a ki ezuttal élvezhetőbb volt mint egyébkor, a midőn a számok tömkelegéből alig szokott kilátszani. Meg kell még említenünk Zichy Antalt, a régi Deákpárt e veteránját, a kit osztatlan figyelemmel hallgatott a ház.

Általában pedig feltűnt a jelenség, hogy a kormánypárt ezuttal nemcsak «szavazunk»-kal érvelt, hanem a vitából is kivette mgillető részét.

A vita fénypontját Apponyi Albert gróf beszédével érte el, a kinek beszéde nemcsak érveinek gazdagsága; de egyuttal formai tükélye által is kimagaslott. A kormány álláspontjának tarthatatlanságát oly szembetűnőleg bebizonyította, a javaslatot annyira szétszedte, hogy abból csak kevés használható rész maradt meg. E szónoklat egyrésztől meggyőző voltánál fölvá, másrésztől pedig fényes dialektikájával oly nagy hatást idézett elő, hogy a polémia ezentul e beszéd körül forgott, a mely a képviselőház minden pártja részéről osztatlan tetszésben részesült; kiváló figyelemben részesültek még az egyesült ellenzék részéről Szilágyi Dezső, a ki szokott erős logikájával bonczolta a törvényjavaslatot. Ugyan csak hasonló figyelemben részesültek Beóthy Ákos, Pulszky Ferencz, Pulszky Gusztáv, a kik mindannyian az egyesült ellenzék által benyújtott határozati javaslatot pártolták.

Mindezeknél nem kevésbé volt érdekes a függetlenségi és 48-as párt álláspontja, mely pártnak határozati javaslatát egy kiváló beszéd kíséretében nyújtotta be Irányi Dániel, melyet kivüle meggyőző érvekkel támogattak Helfi Ignác, Ugron Gábor, Mocsáry Lajos.

Élénk részt vettek és nevezetes szerep jutott az antiszemita képviselőknek, a kik-

nek határozati javaslatát Ónody nyújtotta be, a mely a kormány által benyújtott törvényjavaslatot, mint a keresztény szellemmel meg nem egyezőt egyszerűen visszautasíttatni kívánta. E nézetet pártolólá szólottak Andreanszky Gábor báró, Vadnay Andor, Margittay Gyula, Veres Pál és Komlóssy József.

Mindezekkel szemben egészen különleges álláspontot foglaltak el Herman Otto és Hoitsy Pál, a kik egyszerűen a főrendiház eltörlését indítványozták, abból a nézetből indulva ki, hogy a felsőház szükségtelen és felesleges az állami gépezetben. Mindkét szónok beszélt a benyújtott javaslat mellett, azonban egyedül maradtak.

Hogy azonban a kép, melyet az imént ismertetett általános vitáról nyújtottunk, teljes legyen, közöljük még az országgyűlésen benyújtott határozati javaslatokat.

Határozati javaslatok.

Az egyesült ellenzék nevében a képviselőház folyó évi február hó 10-iki ülésén Szilágyi Dezső által benyújtott határozati javaslat a következő:

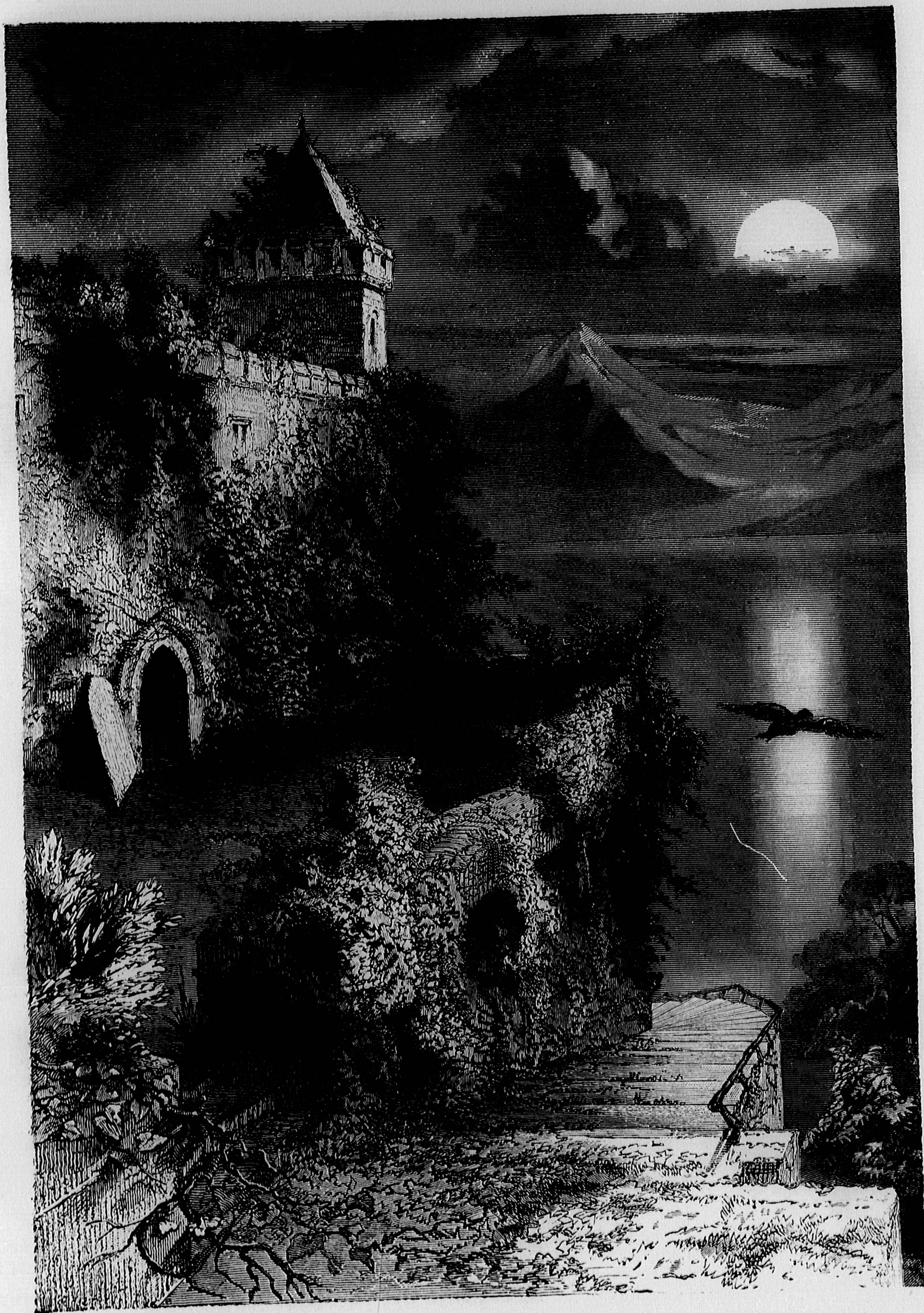
Határozza el a ház, hogy a főrendiháznak mint felsőháznak szervezéséről szóló törvényjavaslatot a bizottsághoz oly utasítással küldi vissza, hogy a következő elvek alapján módosítva a házhoz újból nyujtsa be:

1. Az életfogytig kinevezett tagok száma 30-ra leszállítandó.
2. Felveendő a felsőház tagjai közé a megyei és városi törvényhatóságok választottai.
3. A választás titkos szavazattal történik, a megbízás legalább 8 évi időtartamra szól, napidíjat vagy kártalanítást a választottak nem nyernek.
4. Az összeférhetlenségi megszorítás úgy az életfogytig kinevezett, mint a választott tagokra kiterjed.»

«A függetlenségi és negyvennyolcas párt» részéről Irányi Dániel által a képviselőház február 11-iki ülésén benyújtott határozati javaslat a következő:

1. A felsőháznak tagjai:
 - a) a trónörökös és az uralkodóház ama főhercegei, a kik a magyar korona területén földbirtokot bírnak.
 - b) a zászlós urak, a római- és görög-katolikus és a görög keleti egyház főpapjai, ide nem értve a címzetes püspököket és a többi bevett vallásfelekezetnek szabadon választandó egyházi és világi előjáróit.
 - c) a főrendek (hercegek, grófok és bárók) szabadon és titkos szavazással választott, meghatározott számú képviselői, külön vagyoni cenzus nélkül.

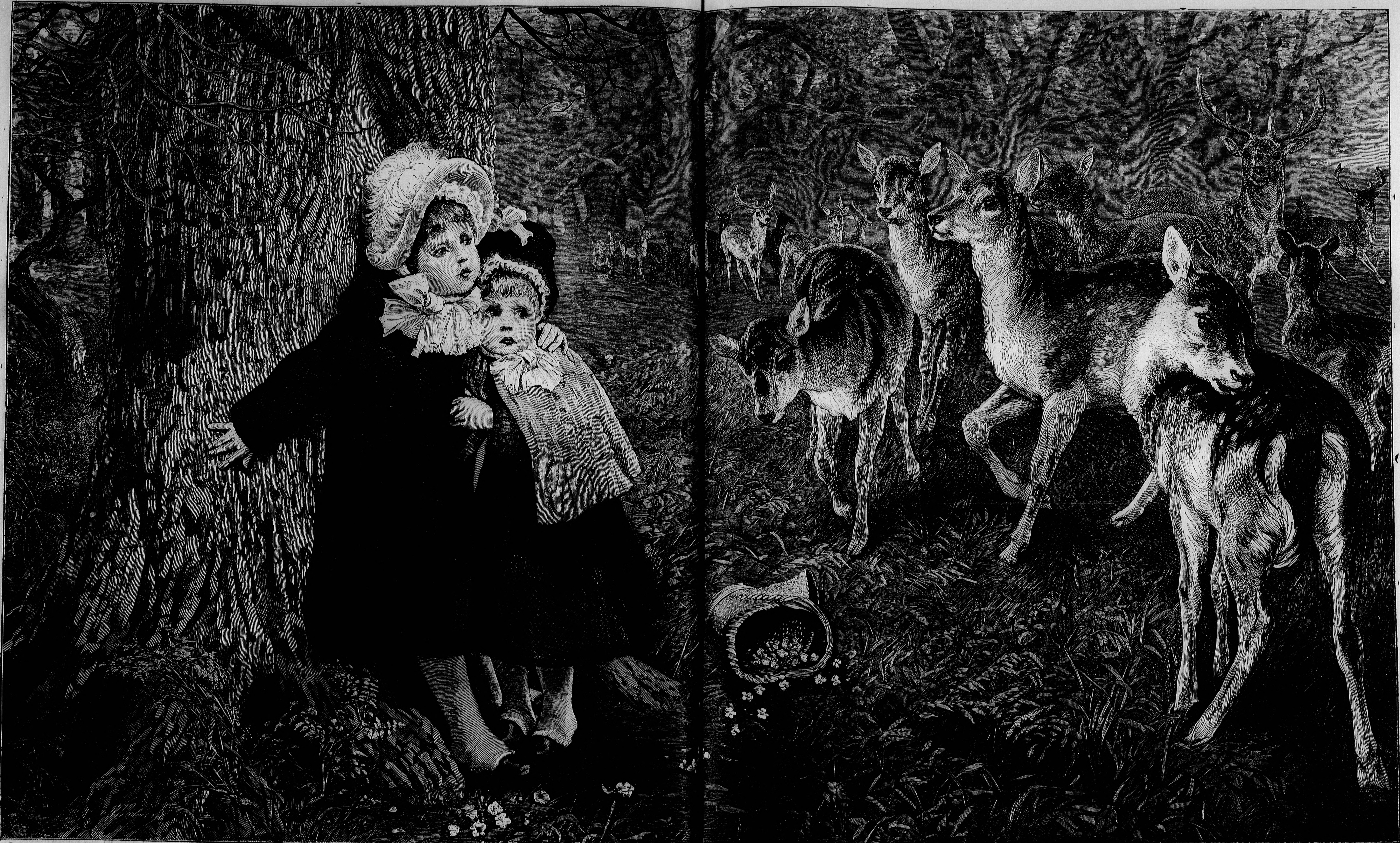
Az idegenek csak az esetben választhatók, ha más államnak nem polgárai és az országban rendesen laknak.

AZ ELHAGYOT VÁRKASTÉLY.

A MAKIANCZOS.

KÉP ARDŐBŐL.

szült, sikert arasson, míg egy napon morgorva, tanára azt nem mondta róla, hogy óhajtja, bár több száz fi-tanítványa között csak egy is annyi értelemmel bírna. Eliza e dicséretet eleve gunynak vette s szégyenében futni szeretett volna midőn s a tanár kartársa előtt is ismételte szavait, Eliza komolyan a halált óhajtotta. Csak mikor vizsgáit letette s a fényes eredményt el nem vitázhatta önmagától, csak akkor nyugodott meg.

(Folytatása következik.)

KÖZGAZDASÁG.

A vámkérdésről.

Nincs a közgazdasági tudományban kérdés, mely oly sok oldalról lett volna megvilágítva és oly tüzetesen tárgyalva, mint a vámkérdés. A vámügy egész irodalmat ölel fel magában, mely sok alapvető állapított meg, számos bonyolult kérdést oldott meg; de mindezek daczára a politikai élet azt bizonyítja, hogy a rendszereket sehol se változtatják oly gyakran, mint e téren, a mi különben természetes, mert a mi szükséges, az holnap felesleges lesz; a mi ma felesleges, az más nap nélkülözhetlenné válik.

A tudomány három rendszert állapított meg, ugymint a szabad kereskedelmet vagy is vámmentességet, a védvámot és a prohibitív vámrendszert. Mind a három rendszernek megvannak apostolai, a kik azokat gazdag érvekkel védik és megvannak ellenesei, a kik ugyancsak a velük szemben felállított tételeket megdöntik; a miből arra a következtetésre kell jutnunk, hogy mint a közgazdasági téren általában, ugy e kérdéssel szemben se lehet csalhatatlan tanokat felállítani, de bizonyos körülmények között minden elvnek meg van a maga jogosultsága, sőt gyakorlati haszna is. A kérdés tehát nem az, hogy melyik rendszer a legjobb, hanem az csak ugy tehető fel, hogy az adott körülményekhez és viszonyokhoz mérten melyik rendszer használható legjobban. Mert nincs nagyobb tévedés, mint azt hinni, hogy az a vámpolitika, a mely jó Francia- vagy Németországban, jó lesz Magyarországon is. És azok az államférfiak voltak a legrövidlátóbbak, a kik ez elvből indulva ki, tettek kísérleteket.

A társadalmi tudományban ma már meghaladott álláspont a kísérleti vagyis tapasztalati rendszer, a mely más országok majmolásából állott, mert nem az a kérdés, hogy eme vagy ama rendszernek micsoda eredményei lettek valamely országban, hanem, hogy mily körülmények között hozta e rendszer létre az eredményeket. És csakis az esetben indokolt eme vagy ama rendszer megkísérlése, ha a két ország társadalmi és gazdasági állapotai közt nagy a hasonlatosság, de a fődolog mindenesetre az, hogy ismerjük saját országunk körülményeit, viszonyait és számbavéve minden számbavehető elemet, ezeknek alapján határozandó meg, hogy milyen legyen a vámpolitika, legyen-e szabadkereskedés, védvám vagy prohibitív rendszer.

Mielőtt azonban a fölvetett kérdéssel

szemben állásunkat meghatározzuk, fejtsük ki először a három rendszert főbb vonásaiban. Tesszük ezt annál is inkább, mert hisz tudjuk, hogy a vámpolitika hazánk minden politikai pártjának egyik sarkelvét képezi, szükséges ez még inkább, azért is, mert Magyarország politikusait két nagy táborban találjuk, az egyik párt az önálló vámterületet kívánja létesíteni, míg a másik párt közös vámterületet kíván képezni továbbra is Ausztriával. Vannak mint ismeretes, szabadkereskedők és vannak védvámok, és el lehet mondani, hogy a közel jövőnek nincs oly fontos közgazdasági kérdése hazánkban, mely a politikai pártok figyelmét annyira lekötne, mint e kérdés; de egyuttal megjegyezhetjük azt is, hogy az Ausztriával kötendő gazdasági szerződés megújításának ez lesz a legfontosabb tárgya.

A három imént említett rendszer közül első sorban ismertessük a szabadkereskedelmi rendszert, a mely vámokat egyáltalán nem ismer, hanem abból az elvből indul ki, hogy egyik ország a másik országba és viszont onnan vámmentesen hozza be áruát, s így minden áru ott adandó el, a hol legjobban értékesíthető és ott veendő, a hol legolcsóbban kapható. A szabad kereskedelmi rendszer az egész világot egy vámterületté iparkodik tenni. Ha ez elv érvényesíthető volna, akkor nincs többé határ a különféle nemzetek között, mert minden piac egyiránt lenne minden nemzet piacza, a hol szabadon ad és vesz, ugy a hogy érdeke követeli. E rendszer azonban csakis elméleti, mert az sehol se volt hosszabb ideig létesítve és alig hihető, hogy valaha létesítve lesz ugy, a hogy ez iskola hivei és követői kigondolták. Mert ha e rendszer a maga merevségében érvényesülne, annak nem lehetne más következése, mint hogy a fejlettebb iparral bíró államok teljesen megsemmisítenék a kevésbbé fejlett iparral bíró államok kereskedését és iparát; e rendszer oda vezetne, hogy a domináló állam, a gazdagság minden hatalmát magához ragadná, míg a többi versenyképtelen államok gazdasági válságokba sodorva, tönkre mennének. Ez nem volna egyéb, mint az olcsó tőke és olcsó munka győzelme minden más gazdasági faktor felett, minthogy pedig valamely nemzet gazdasági állapota nemcsak közgazdasági, de egyszersmind nagy politikai tényező is, nem valószínű, hogy ez elvet a maga merevségében a gyakorlati politika elfogadja.

E rendszer egyenes ellentétese a prohibitív vámrendszer vagyis a beviteli tilalom, a mely ellenkezőleg az előbb kifejtett elvekkkel oly nagy vámtételeket vet ki minden külföldről jövő áruira, hogy ez által minden bevétel megakadályoztatik, mert a nagy vámdíjak képtelenné teszik a versenyre. Röviden, kínai fallal veszi körül a kereskedelmet, a mennyiben idegen árut be nem bocsát határai közé. Első perczre látható, hogy e vámrendszert egy állam se fogadhatja el, mert ez annyit jelentene, mint mesterséges uton megsemmisíteni az észszerű versenyt és utját vágni minden ipari haladásnak. Egyébként csakis háború esetében szokott alkalmaztatni az ellenséges lábon levő állammal szemben, továbbá oly árucikkekre, a melyeknek behozatala az államra nézve káros lehetne.

A szabadkereskedés és a beviteli tilalom között mint arany középut áll a védvámrendszer, a melynek törekvése és célja ipart teremteni és fejleszteni akképen, hogy a b-hozandó árukra oly vámtétel vetendő, hogy azok ne semmisítsék meg a hazai ipart; de azért a forgalomban szerepelhesenek, onnau ki ne szorítottassanak.

Lássuk azonban megvilágítva a rendszert. Vegyük például, hogy Magyarország termel egy bizonyos iparcikket, melynek darabja 100 forinton árusítható, Ausztria ugyanezt az iparcikket, minthogy e téren régebbi és fejlettebb ipara van, mint Magyarországnak, 96 frttal bocsáthatja áruba. Már most mi fog történni, ha Magyarország vámmentesen bocsátja be ez iparcikket? Akkor az e nemű magyar ipar teljesen tönkre fog menni; mert nagyon természetes, hogy mindenki a kilenczvenhat forintos árut fogja venni s így a magyar iparos vagy el nem adhatja áruját, vagy ha kilenczvenhat forintért adja, akkor vesztesége lévén, az iparüzéssel felhagy. Mit parancsol tehát a védvám-politika? Azt, hogy minden Ausztriából bejövő 96 frtos darab árura 4 frt vám vettessék, mely esetben e magyar iparcikk versenyezni fog az osztrákkal, s így a magyar ipar fennállhat, sőt valószínű, hogy idővel ép oly olcsón fogja termelni a kérdéses iparcikket, mint Ausztria, mely esetben a védvám mérsékelhető lesz. Vagyis a védvámpolitika ugy cselekszik, mint a kertész a fával: míg a csemete gyöngye és fiatal, addig gonddal ápolja, a viharok ellen védi, karóhoz köti, erősíti; a midőn azonban a csemetéből fa lesz, akkor a karót elveszi, mert ez esetben már elég erős ahhoz, hogy saját magát megvédje. Ez képe a védvámpolitikának, melyet minden ma létező hatalmas iparállam követett.

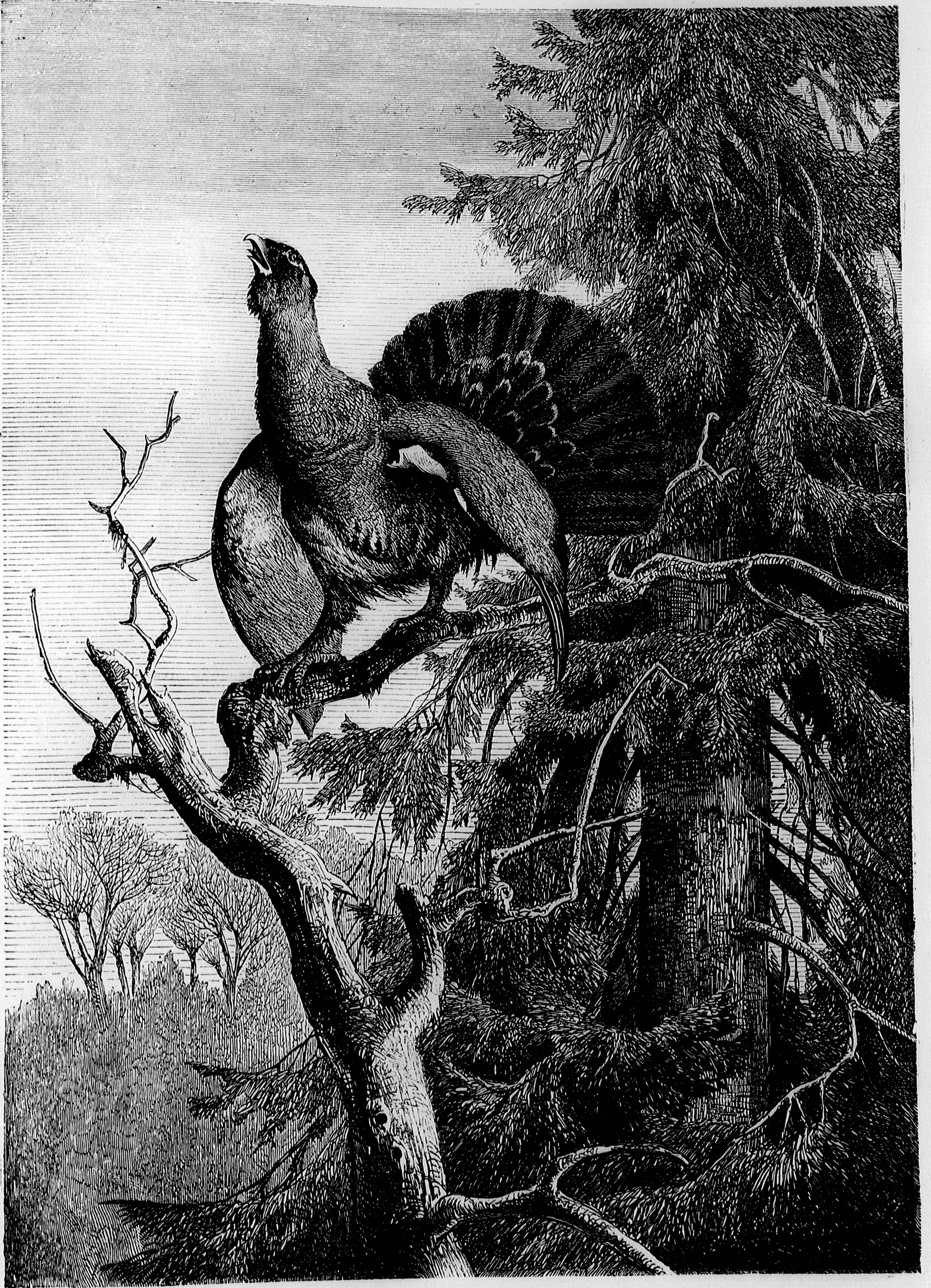
Az ideai deficit fedezésére szükséges 11 millió forintnyi összeget a pénzügyminiszter legközelebb beszerzi. A Rothschild-csoport át fogja venni a megfelelő összegű papírjárdékot s az átvétel módzatai iránt a napokban fognak megállapodni.

A beviteli vámok Angliában. Érdekes, hogy Angliának, melyet szabad kereskedelmi államnak neveznek, szóval nincs védvám, többet jövedelmez a beviteli vám, mint akármelyik védvámos államnak. — 1881-ben Anglia beviteli vámja 192. 10 millió arany forintot tett ki, míg ezzel szemben pl. Franciaország 130. 90 millió arany frtot kapott beviteli vám fejében.

A magyar általános takarékpénztár részvénytársaság beküldte lapunknak az elmúlt év végéről szóló mérlegszámláját. — közöljük belőle a következőket: A társaság bevételei az elmúlt évben 133,506 frt 11 krt tesznek, költségei pedig 73,124 frt 23 krt, tiszta nyereség tehát 61,275 frt 12 krt a mi bizonyára szép eredmény.

A részvénytársaság vagyona készpénzben és értékpapirokban 2.283,919 frt 83 krból áll, terhei 2.222,644 frt 71 krt tesznek.

A társaság e szép eredményeket s részvényeinek kedvező árfolyamát Mandello vezérigazgató szakértelmes vezetésén kívül igazgatóinak — kik közt Korizmich, Jókai s közéletünk több kitünősége foglal helyet — köszönheti.

SIKETFAJD.

Képzőművészeti hírek. Engel József Veterán szobrászunk, a Széchényi-szobor alkotója elkészült a kiállításra szánt „Eva” márványszoborral, mely a márványtömeget leszámítva, tisztán budapesti termék. Az ötödfél láb magas alak abban a perczben ábrázolja az emberiség ősanját, midőn először plántja meg a fényt, egészben kifejezésteljes és sikerült mű, mely díszére fog válni a kiállításnak. — Strobl Alajos szobrász a Deák-szarkofag két nagy alakját már befejezte.

EGYESÜLETEK.

Az orsz. m. képzőművészeti társulat közgyűlése márczius 8-án délelőtt 11 órakor lesz a műcsarnokban. A közgyűlés tárgyai a következők: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. A választmány jelentése a lefolyt évről. 3. A számvizsgáló bizottság jelentése az 1884. évi zárszámadásokról. 4. Az 1885. évi költségelőirányzat megállapítása. 5. Tiszteleti tag választása. 6. A választmánynak alapszabályszerű kiegészítése. 7. A folyó évi zárszámadások megvizsgálása s egy 3 rendes és 2 póttagból álló bizottság választása.

A Szent István-társulat legutóbb tartott választmányi ülésén kimondták, hogy a társulat idei közgyűlését márczius 19-én fogják megtartani. A társulati pénztárnok jelentése szerint az elmúlt évben az összes bevétel 99,110 frtot, a kiadás pedig 97,101 frtot tett ki. A társulat tőkepénzének összege az 1884. év végével 90,543 frt.

A központi papnevelő-intézet 15-én férjese ünnepnek volt színhelye. Az intézeti kápolnát, mely majdnem két évi munka után mai díszében ragyog, Simor János bíboros-hercegprimás megáldotta és az oltárt konzekráta. A kápolna másfél emelet magasságában, a ragyogó fényben tündöklő gyönyörű díszterem felett emelkedik s nemes, modernromán stílusban tartva, a legkisebb részletekig stíluszerűen berendezve, az építészetnek és ornamentikának valódi remeke. A bíbornokprimás reggel 8 órakor érkezett a nemzeti lobogóval feldíszített intézetbe, hol az intézeti előjáróság és a növendékpapság fogadta. Csakhamar megkezdődött a felavatási szertartás, mely két teljes órát vett igénybe. Utána ő Emja mondotta egyiket ama nagyhatású szónoklatoknak, melyeket a bíboros ajkairól annyi élvezettel és hálával hallgat mindenkoron az áhítatos közönség.

Kiadótulajdonos: Gr. Kreith Béla.

Hirdetések

Könyv- és képkedvelőknek!

Bauer Sándor

ujjonnan berendezett ódonkönyvészetében és képkereskedésében

sugárut 56. sz.

mindennemű könyvek, zenedarabok, valamint egész könyvtárak, továbbá olajfestmény, aquarell és kézrajzok, régi aczél-metszetek és fametszetek, ugy építészeti rajzok, a lehető legjobb áron megvételnek és igen jutányosan eladatnak.

Finom gyöngéd teint.

arczbőr, minden embernek egyik legszebb ékessége és legkönnyebben és leggyorsabban megszereshető, ha

Zilzer Johanna

asszony arczenőcsét használjuk. Ez arczenőcsé használata megszüntet minden bőrbajt, mint: szeplőt, májfoltokat, pattanásokat; az arczbőrnek gyöngéd természetes üdéséget kölcsönöz és az arcot késő korig rózsás színben és redőtlenül tartja meg.

Ezen tűzpróbát kiállott és elismert kitűnőségű arczenőcsé használatánál jótállok a leggyorsabb és legjobb sikerért.

Ára tégelyenként:

nagy 1 frt 20 kr., kicsi 60 kr.

a hozzá tartozó szappan ára 30 kr.

Elszállítások minden világrészbe utánvétellel a leggyorsabban és pontosan teljesíttetnek. Valódi minőségben egyedül csak a készítőnél kapható.

Kitűnő hajnövesztő szer is kapható nálam, sikerért kezeskedem.

Tisztelettel

Zilzer Johanna Sz.

Budapest, Istvántér 13. sz. I-ső em. 15. a.

Kapható Budán, II. ker. Lánczh déptület Frank Lipótnál és Ó-Budán Kohn Julianánál Lajos utca 173. sz. a.

Deák Antal

kefe és ecsetgyáros,

Budapest, V. Nádor-utca 17.

Ajánlja a nagyérdemű közönség figyelmébe dusan berendezett saját gyártmányú üzletét.

Megrendelések kizárólagosan fenti czim alá intézendők.

Nyomdászok számára készletben tart nagymennyiségű nyomdai keféket jutányos áron.

Steinbach Sándor

kárpitos, díszítő és butorgyáros

Budapesten,

Ferencz-József-tér 6. sz.

Európa szálloda

és lánczhiddal szemközt.

Több száz szoba asztalos- és kárpitos-butor folytonos készletben van.

Képes árjegyzék ingyen.

Fióközllet: KECSKEMÉTEN.

Én Csillag Anna

az óriás hajjal a nagyérdemű közönségnek tudomására hozom, hogy az általam feltalált hajnövesztő pomádét, melynek 14 havi használata után hajam 185 centimeter hosszúságot ért el, a nagyérdemű közönség használatára bocsátom és kizárólag nálam kapható, köcsögönként 50 kr., 1 frt és 2 frt.

Hajkenőcsöm orvosi tekintélyektől különös jó szer gyanánt lett elismerve haj- és szakálnövesztésre, fejfájás, migraine, hajkihullás, korpaképződés és kopaszszá levés ellen, erősíti a hajgyökeret, előmozdítja a haj- és szakálnövést és a legfinomabb toilette kenőcs.

Csillag és Társa

Budapest, VI. király-utca 26. sz.

Csillag Anna kisasszony maga az elárúsító.

A vidékre való szállítás csak a pénz előleges beküldése vagy utánvét mellett eszközöltetik.

ANNA CSILLAG.